

Ξ, ξ, ξεῖ, τό, άκλιτο, το δέκατο τέταρτο γράμμα του ελλ. αλφαβ.· ως αριθμητικό, ξ' = 60, ξ = 60.000· εισήχθη στο ελλ. αλφάβ. επί άρχοντος Ευκλείδη κατά το 403 π.Χ. Διπλό σύμφωνο, συντεθειμένο από τα γσ, κσ ή χσ. Μεταβολές: **1.** Το ξ στην Αιολ. εμφανίζεται ως δασυμένη μορφή του κ, πρβλ. ξυνός με κοινός, ξύν με cum, ή ως δασυμένη μορφή του σ, πρβλ. ξύν με σύν, ξέστης με Λατ. sextarius· ομοίως στον Δωρ. μέλ. των ρημάτων σε -ζω, κομίζω, κλαζώ, παιζώ αντί κομίσω, κλήσω, παίσω. **2.** Εναλλάσσεται με σσ σε ορισμένα ονόματα, π.χ. Ιων. διζός, τριζός αντί δισός, τρισός. ξαίνω, μέλ. ξανῶ, αόρ. α' ἔξῃνα· Παθ., αόρ. α' ἔξάνθην· **I. 1.** χτενίζω ή λαναρίζω το μαλλί που προκύπτει από το κούρεμα των ζώων, ώστε να το κάνω κατάλληλο για γνέσιμο, σε Ομήρ. Οδ. κ.λπ. **2.** λέγεται για ύφασμα, καθαρίζω ή κατεργάζομαι, ξαίνω τὸν πέπλον, σε Αριστοφ. **II.** μεταφ., κατεργάζομαι, αλωνίζω, χτυπώ, δέρνω, ράβδοις ἔξαινον τὰ σώματα, σε Πλούτ. — Παθ., ξανθέν, θρυμματισμένο, σε Ανθ.· με σύστ. αντ., ξαίνειν κατὰ τοῦ νότου πολλὰς (ενν. πληγὰς), σε Δημ. Ξανθίας, -ου, ό, Ξανθίας, όνομα δούλου σε κωμωδία, σε Αριστοφ.· χωρίς αμφιβολία είχε ξανθά μαλλιά· πρβλ. πυρρίας. ξανθίζω (ξανθός), Αττ. μέλ. -ιῶ, κάνω κάτι ξανθό ή κοκκινωπό με ψήσιμο ή τηγάνισμα, σε Αριστοφ. ξανθό-θριξ, ό, ή, αυτός, αυτή που έχει ξανθές τρίχες, ξανθά μαλλιά, σε Σόλ., Θεόκρ. ξανθο-κάρηνος[ᾱ], -ον (κάρηνον), αυτός που έχει ξανθό κεφάλι, ξανθομάλλης, σε Ανθ. ξανθο-κόμης, -ου, ό (κόμη), = ξανθόθριξ, σε Πίνδ., Θεόκρ. ξανθός, -ή, -όν, I. κιτρινωπός, λέγεται για διάφορες αποχρώσεις· λέγεται για χρυσαφένια μαλλιά, σε Όμηρ.· ομοίως, ξανθαί ἵπποι, κοκκινότριχα ή καστανόχρωμα άλογα, σε Ομήρ. Ιλ. **II.** Ξάνθος, παροξ., ως κύριο όνομα· **1.** ποταμός της Τρωάδας που ονομαζόταν έτσι από τους θεούς, ενώ οι άνθρωποι τον αποκαλούσαν Σκάμανδρο, στο ίδ. **2.** ένα από τα δύο άλογα του Αχιλλέα, ο Κοκκινότριχης· το άλλο ήταν ο Βαλίος, ο Παρδαλός, στο ίδ. ξανθότης, -ητος, ή, κιτρινωπό, ξανθό χρώμα, ιδίως των μαλλιών, σε Στράβ. ξανθοτριχέω (ξανθόθριξ), έχω ξανθά μαλλιά, είμαι ξανθομάλλης, σε Στράβ. ξανθο-φυής, -ές (φυή), αυτός που από τη φύση του είναι ξανθός· ξανθοφουεῖς ἔλικες, σε Ανθ. ξανθο-χίτων[ι], -ωνος, ό, ή, αυτός που φοράει κιτρινωπό χιτώνα ή έχει ξανθωπό φλοιό, σε Ανθ. ξανθό-χροος, -ον (χρόα, χρώς), αυτός που έχει κιτρινωπό δέρμα, σε Μόσχ. ξειν-ᾗπάτης, ξείνη, Ιων. αντί ξεν-. ξεινήϊον, τό (ξεῖνος), Ιων. αντί ξενεῖον το οποίο απαντά· δώρο που προσφερόταν από τον οικοδεσπότη προς τον φιλοξενούμενο κατά την αναχώρηση του δεύτερου από το σπίτι, σε Όμηρ.· δῶρα ξεινήια, σε Ομήρ. Οδ. ξεινίζω, ξεινή, ξεινικός, ξείνιος, Ιων. αντί ξεν-. ξεινοδοκέω, ξεινοδόκος, ξεινοκτονέω, Ιων. αντί ξεν-. ξεῖνος, ξεινοσύνη, ξεινόω, Ιων. αντί ξεν-. ξεν-ᾗγέτης, -ου, ό, αυτός που αναλαμβάνει τη φροντίδα των καλεσμένων, σε Πίνδ. ξενᾱγέω, μέλ. -ήσω, **I.** είμαι ξεναγός, δηλ. αρχηγός των μισθοφόρων, σε Ξεν., Δημ. **II.** οδηγώ τους ξένους και τους δείχνω τα αξιοθέατα, σε Λουκ. — Παθ., απρόσ., ἄριστά σοι ἔξενάγεται, το αποτέλεσμα της δουλειάς σου ως ξεναγού υπήρξε τέλειο, σε Πλάτ.

ξεν-ἄγωγός, ὁ (ἡγέομαι)· I. διοικητής βοηθητικών ή μισθοφορικών στρατευμάτων (ξένοι), σε Θουκ., Ξεν. κ.λπ. (Δωρ. τύπος· αλλά, όπως πολλοί στρατιωτικοί όροι, υιοθετήθηκε από την Αττ.). **II.** οδηγός ενός ξένου, σε Πλούτ.

ξεν-ἄπατης, -ου, ὁ, ποιητ. ξειν- (ἄπατάω), αυτός που εξαπατά ξένους ή αυτός που εξαπατά τον φιλοξενούμενό του, σε Ευρ.

ξεν-αρκής, -ές (ἄρκέω), αυτός που παρέχει βοήθεια, υποστήριξη σε ξένους, σε Πίνδ.

ξένη, ἡ, θηλ. του ξένος· 1. (ενν. γυνή), γυναίκα φιλοξενούμενη, ξένη, αλλοδαπή γυναίκα, σε Αισχύλ. κ.λπ. **2.** (ενν. γῆ), ξένη χώρα, σε Σοφ., Ξεν.

ξηνηλασία, ἡ, (στη Σπάρτη), εκδίωξη, απέλαση ξένων από τη χώρα, σε Θουκ., Πλάτ. κ.λπ.

ξεν-ηλατέω (ἐλαύνω), μέλ. -ήσω, εκδιώκω, εξοστρακίζω, εξορίζω τους ξένους, σε Αριστοφ.

ξενία, ἡ, Επικ. ξενίη, Ιων. ξεινίη (ξένος)· 1. τα δίκαια, τα δικαιώματα του φιλοξενούμενου, φιλοξενία, φιλική περιποίηση ή υποδοχή, Λατ. hospitium, σε Ομήρ. Οδ., Ηρόδ. κ.λπ. **2.** φιλική σχέση μεταξύ δύο ξένων ή μεταξύ ενός ατόμου και μιας ξένης πολιτείας (πρβλ. [πρόξενος](#)), *ξεινίην τινι συντίθεσθαι*, Λατ. hospitium facere cum aliquo, σε Ηρόδ.· *κατά τὴν ξενίαν*, εξαιτίας των φιλικών τους σχέσεων, σε Θουκ.· *πρὸς ξενίας τᾶς σᾶς*, λόγω της φιλίας σου μαζί μας, σε Σοφ. **3.** κοινωνική θέση ή ἔλλειψη προνομίων και δικαιωμάτων ενός ξένου σε ἀντίθ. προς την κοινωνική θέση και τα δικαιώματα του πολίτη, *ξενίας φεύγειν* (ενν. γραφήν), καταγγέλλομαι, εγκαλούμαι ως ξένος, σε Αριστοφ.

ξενίζω (ξένος), I. Ιων. και Επικ. **ξεινίζω**, μέλ. -ίσω, Επικ. -ίσσω, Αττ. -ιῶ· Επικ. ἀόρ. α' *ἐξείνισσα* ή *ξεινίσσα*· υποδέχομαι ή περιποιούμαι ξένους, υποδέχομαι ως οικοδεσπότης, Λατ. hospitio excipere, σε Όμηρ., Ηρόδ. κ.λπ.· *ξενίζω τινά πολλοῖς ἀγαθοῖς*, προσφέρω σε κάποιον (ξένο) πολλά δώρα ως δείγμα φιλοξενίας, σε Ξεν.· μεταφ., *ὃν Ἀρης οὐκ ἐξένισεν*, δηλ. αυτός που δεν ἔπεσε στη μάχη, σε Σοφ. — Παθ., φιλοξενούμαι, απολαμβάνω τις φροντίδες ως φιλοξενούμενος, σε Ηρόδ., Αττ. **II.** προξενώ ἐκπληξῇ με κάποιο περίεργο θέαμα, σε Πολύβ. — Παθ., ἐκπλήσσομαι, στον ιδ. **III.** αμτβ., είμαι ξένος, μιλάω με ξενική προφορά, σε Λουκ.· είμαι περίεργος, παράξενος ή ασυνήθιστος, στον ιδ.

ξενικός, -ή, -όν και -ός, -όν· Ιων. ξεινικός, I. 1. αυτός που ανήκει ή αρμόζει σε ξένο, ξενικού τύπου, ἀντίθ. προς το *ἀστικός*, σε Ευρ.· *ξενικά*, φόροι που πλήρωναν οι ξένοι στην Αθήνα, σε Δημ.· *τὸ ξενικόν*, κοινωνική τάξη ξένων, σε Αριστ.· *τὸ ξενικόν* (ενν. *δικαστήριον*), δικαστήριο στο οποίο οι ξένοι εγκαλούσαν ή εγκαλούνταν, στον ιδ. **2.** λέγεται για ξένους στρατιώτες, μισθωμένος στρατιώτης για παροχή υπηρεσίας, μισθοφόρος, σε Ηρόδ., Ξεν.· *τὸ ξενικόν* = *οἱ ξένοι*, μισθοφορικό σώμα, σε Αριστοφ., Θουκ. κ.λπ. **3.** = *ξένιος*, φιλόξενος, φιλικός, σε Αισχίν.· *ἡ ξενική*, φιλική σχέση όπως εκείνη μεταξύ οικοδεσπότη και φιλοξενούμενου, σε Αριστ. **II.** ξένος, αλλότριος, αλλοδαπός, αλλοεθνής, σε Ηρόδ.· *ξενικά ὀνόματα*, ονόματα προερχόμενα από ξένη γλώσσα (ό,τι και στη Ν.Ε.), σε Πλάτ.· λέγεται για ύφος λόγου, ξενικός λόγος, δηλ. λόγος γεμάτος από ασυνήθιστες λέξεις και φράσεις, σε Αριστ. **ξένιος, -α, -ον, Αττ. επίσης -ος, -ον, Ιων. ξείνιος, I. 1.** αυτός που ανήκει σε φίλο και φιλοξενούμενο ή σε φιλία και φιλοξενία, *Ζεὺς ξένιος*, Δίας προστάτης των δικαιωμάτων της φιλοξενίας, σε Ομήρ. Ιλ., Αισχύλ.· *τράπεζα ξενία*, τραπέζι φιλοξενίας, δηλ. γεύμα που προορίζεται για φιλοξενούμενο, σε

Ομήρ. Οδ.· *ξένιος τινι*, συνδεδεμένος με κάποιον, με τους δεσμούς της φιλοξενίας, σε Ηρόδ. **2.** *ξείνια*, Αττ. *ξένια*, *τά*, φιλικά δώρα, κρέας και ποτό, που προσφέρονταν από τον οικοδεσπότη στον φιλοξενούμενό του, σε Όμηρ.· *ξένια παρέσχε δαίτα*, σαν φιλικό δώρο, σε Αισχύλ.· *βοῶν ξένια ἔπεμψεν*, σε Ξεν.· *ἐπὶ ξένια καλεῖν*, το να καλεῖς οποιονδήποτε να γευματίσει μαζί σου, σε Ηρόδ. κ.λπ.· μεταφ., *θάνατος ξένιά σοι γενήσεται*, σε Ευρ. **II.** ξένος, ξενικός, αλλότριος, αλλοδαπός, σε Πίνδ., Αττ.

ξενῖσις, ἡ (ξενίζω), περιποίηση που προορίζεται για φιλοξενουμένους, σε Θουκ.

ξενισμός, ὁ, = *ξενίσις*, σε Πλάτ.

ξενιτεία, ἡ, ζωή στα ξένα, στην αλλοδαπή, ξενιτεμός, σε Λουκ.

ξενιτεύω (ξένος), μέλ. -*σω*, **I.** ζω στα ξένα, σε Λουκ. **II.** *αποθ.*, *ξενιτεύομαι*, πάω στην ξενιτεία, αποδημώ, υπηρετώ σε ξένο στράτευμα, σε Ισοκρ.

ξено-δαΐκτης, -ου, ὁ, αυτός που φονεύει τους φιλοξενούμενους, σε Ευρ.

ξено-δαίτης, -ου, ἡ (δαίς), αυτός που καταβροχθίζει φιλοξενούμενους ή ξένους· λέγεται για τους Κύκλωπες, σε Ευρ.

ξеноδοκέω, Ιων. **ξεινο-**, περιποιούμαι φιλοξενούμενους ή ξένους, σε Ηρόδ., Ευρ. κ.λπ.· μεταγεν. Ελλ., **ξеноδοχέω**, σε Κ.Δ.

ξено-δόκος, ὁ (δέχομαι), Ιων. και Επικ. **ξεινοδόκος**, αυτός που υποδέχεται φιλοξενούμενους, οικοδεσπότης, ξеноδόχος, πανδοχέας, σε Ομήρ. Οδ.

ξеноδοχία, ἡ, φροντίδα, περιποίηση ξένων, σε Ξεν.

ξено-δότης, -ου, ὁ, οικοδεσπότης, ξеноδόχος, ξενιστής, επιθ. προσδιορισμός του Βάκχου, σε Ανθ.

ξενόεις, -εσσα, -εν (ξένος), γεμάτος από ξένους, σε Ευρ.

ξено-θυτέω (θύω), μέλ. -*ήσω*, θυσιάζω ξένους, σε Στράβ.

ξеноκτονέω, Ιων. **ξεινοκτ-**, **I.** φονεύω τους φιλοξενούμενούς μου ή τους ξένους, σε Ηρόδ., Ευρ., **II.** σκοτώνω τον οικοδεσπότη μου, σε Ευρ.

ξеноκτόνος, ον (κτείνω), αυτός που φονεύει φιλοξενούμενους ή ξένους, σε Ευρ., Αισχίν.

ξеноλογέω, μέλ. -*ήσω*, καταγράφω ξένους, στρατολογώ μισθοφόρους, σε Δημ. κ.λπ.

ξено-λόγος, -ον (λέγω), αυτός που στρατολογεί μισθοφόρους, σε Πολύβ.

ξено-παῖθέω (πάθος), μέλ. -*ήσω*, έχω μια περίεργη αίσθηση, ένα παράδοξο αίσθημα, αισθάνομαι περίεργα, παράξενα, ντρέπομαι, συνταράσσομαι, ενοχλούμαι, σε Πλούτ.

ξένος, ὁ, Αιολ. **ξέννος**, Επικ. και Ιων. **ξεῖνος** (χρησιμ. επίσης από τους Τραγ.)·

A. I. 1. φίλος που γίνεται δεκτός ως φιλοξενούμενος, δηλ. οποιοςδήποτε πολίτης ξένης πόλης με τον οποίον υπάρχει συνθήκη φιλοξενίας τόσο γι' αυτόν όσο και για τους κληρονόμους του, συνθήκη που επιβεβαιώνεται με αμοιβαία δώρα (*ξένια*) και με επίκληση στο Δία (*Ζεὺς ξένιος*), σε Όμηρ.· **2.** λέγεται για το ένα από τα δύο μέρη που συνδέονται με δεσμούς φιλοξενίας, δηλ. είτε για τον φιλοξενούμενο είτε για τον *ξεινοδόκον*, οικοδεσπότη, ξеноδόχο, στον ίδ., σε Ηρόδ. κ.λπ. **3.** οποιοςδήποτε έχει δικαίωμα στη φιλοξενία, αλλοδαπός, πρόσφυγας, επισκέπτης, σε Ομήρ. Οδ. **4.** κάθε ξένος ή αλλοδαπός, σε Ησίοδ., Αττ.· ο όρος, για λόγους ευγένειας, χρησιμοποιούνταν για οποιονδήποτε του οποίου το όνομα ήταν άγνωστο, και η προσφώνηση *ὦ ξένε* έφθασε να σημαίνει κάτι περισσότερο από το «ω, φίλε», σε Σοφ. **II.** ξένος στρατιώτης, αργυρώνητος, μισθοφόρος, σε Θουκ., Ξεν. **B.** ως επίθ., **ξένος, -η, -ον και -ος, -ον**, Ιων. **ξεῖνος, -η, -ον, I.** ξένος, αλλοδαπός, αλλοεθνής, αλλόφυλος, σε Σοφ., Ευρ. κ.λπ. **II.** με γεν. πράγμ., ξένος προς

κάποιο ζήτημα, άσχετος, αδαής ως προς αυτό, ανίδεος, άπειρος, σε Σοφ.· επίρρ., *ξένως ἔχω τῆς λέξεως*, δε γνωρίζω αυτήν τη γλώσσα, αυτόν τον τρόπο του λέγειν, σε Πλάτ. **III.** αλλότριος, αλλόκοτος, παράδοξος, παράξενος, ασυνήθιστος, σε Αισχύλ.

ξενό-στᾶσις, ή, κατάλυμα για φιλοξενούμενους ή ξένους, ξενώνας, ξενοδοχείο, σε Σοφ.

ξενοσύνη, ή, Ιων. **ξειν-**, φιλοξενία, σε Ομήρ. Οδ.

ξενό-τίμος, -ον (τιμή), αυτός που προσφέρει τιμές σε ξένους, σε Αισχύλ.

ξενοτροφέω (τρέφω), μέλ. *-ήσω*, περιποιούμαι ξένους, συντηρώ μισθοφορικά στρατεύματα, σε Θουκ., Δημ.

ξеноφονέω, μέλ. *-ήσω*, φονεύω ξένους, σε Ευρ.

ξено-φόνος, -ον (*φένω), αυτός που φονεύει ξένους, σε Ευρ.

ξενόω (ξένος), Ιων. **ξεινώω,** μέλ. *-ώσω*, **I.** κάνω κάποιον φίλο και φιλοξενούμενό μου, υποδέχομαι, φιλοξενώ, σε Αισχύλ. **II.** κυρίως σε Παθ., με Μέσ. μέλ. *ξενώσομαι· παρακ. ἐξένωμαι*, Παθ. αόρ. *ἀ' ἐξενώθην· 1.* συνάπτω σχέσεις φιλοξενίας με κάποιον, Λατ. *hospitio jungi*, με δοτ., σε Ηρόδ., Ξεν.· απόλ., σε Ξεν. **2.** αρχίζω τη διαμονή μου σε κάποιον ως φιλοξενούμενος, απολαμβάνω περιποιησεις φιλοξενούμενου, σε Τραγ. **3.** βρίσκομαι σε ξένα μέρη, βρίσκομαι στην αλλοδαπή, ξενιτεύομαι, αποδημώ, σε Σοφ., Ευρ.· είμαι υπό διωγμό, εξορίζομαι, σε Ευρ.

ξενών, -ώνος, ό (ξένος), δωμάτιο για φιλοξενούμενους, κατάλυμα, πανδοχείο, ξενοδοχείο, σε Ευρ.

ξένωσις, ή (ξενόω II. 3), παραμονή στην αλλοδαπή, σε Ευρ.

ξηρός, -ά, -όν, Ιων. αντί *ξηρός*, ξερός, στεγνός, τραχύς· *ποτι ξερόν*, στη χέρσα γη, σε Ομήρ. Οδ., Ανθ.

ξέσμα, -ατος, τό (ξέω), = *ζόανον*, σε Ανθ.

ξέσσε, Επικ. γ' ενικ. αορ. *ἀ' του ξέω*.

ξέστης, -ου, ό, Λατ. *sextarius*, σχεδόν μία πίντα (μονάδα μέτρησης υγρών που ισοδυναμεί με 586 γρ.), σε Κ.Δ.

ξεστός, -ή, -όν, λείος, στιλβωμένος, επεξεργασμένος, σκαλιστός, πελεκητός, торνευτός, σε Ομηρ., Ηρόδ., Αττ.· *ξεσταὶ αἰθουσαι*, δωμάτια από στιλπνή πέτρα, λείο, σκαλιστό μάρμαρο, σε Ομήρ. Ιλ.

ξέω, παρατ. *ἔξεον*, αόρ. *ἀ' ἔξεσα*, Επικ. *ξέσσα* — Παθ., παρακ. *ἔξεσμαι·* λειαίνω ή στιλβώνω με ξύσιμο, πλάνισμα (ροκάνισμα), λιμάρισμα· λέγεται για ξυλουργό, σε Ομήρ. Οδ. κ.λπ.

ξηρά (ενν. γῆ), ή, ξεραμένη, άνυδρη γη, βλ. [ξηρός III.](#)

ξηραίνω (ξηρός), μέλ. *-άνω*, αόρ. *ἀ' ἐξήρᾱνα* — Παθ., αόρ. *ἀ' ἐξηράνθην*, παρακ. *ἐξήρασμαι· 1.* ξηραίνω, στεγνώνω με υψηλή θερμοκρασία (καύσωνα), αποξηραίνω, σε Ευρ., Ξεν. — Παθ., γίνομαι ή είμαι ξηρός, καταντώ αποξηραμένος, σε Ομήρ. Ιλ. κ.λπ. **2.** αποξηραίνω, στεγνώνω αφαιρώντας το νερό, Λατ. *siccare*, σε Θουκ.

ξηρ-ἄλοιφέω (ἀλείφω), κυρίως αλείφω στεγνή επιδερμίδα με λάδι, χωρίς να έχει προηγηθεί η χρήση λουτρού, προκειμένου να μαλακώσουν τα μέλη του σώματος· τεχνικός όρος των παλαιστών, σε Νόμ. παρά Πλουτ., σε Αισχίν.

ξηρ-αμπέλινος, -η, -ον, αυτός που έχει το χρώμα των μαραμένων αμπελόφυλλων, ανοιχτό κόκκινο, ερυθρό, σε Ιουβεν.

ξηρός, -ά, -όν, I. 1. ξερός, ξηρός, στεγνός (ό,τι και στη Ν.Ε.), Λατ. *siccus*, αντίθ. προς το *ύγρός*, σε Ηρόδ., Αριστοφ.· *ξηροῖς ὄμμασι*, το *siccis oculis* του Ορατ., σε Αισχύλ. **2.** λέγεται για την κατάσταση του σώματος, μαραμένος, λιπόσαρκος, ισχνός· *ξηρόν δέμας*, σε Ευρ., Θεόκρ. **II.** όπως το Λατ. *siccus*,

αυτός που νηστεύει, εγκρατής, τραχύς, σε Ευρ., Αριστοφ.· *ἐν ξηροῖσιν ἐκτρέφειν*, σε Ευρ. **III.** ως ουσ., *ἡ ξηρά* (ενν. γῆ), ξεραμένη, άνυδρη γῆ, σε Ξεν.· με την ίδια σημασία, *τὸ ξηρόν*, σε Ηρόδ.· *ναῦς ἐπὶ τοῦ ξηροῦ ποιεῖν*, αφήνω τα πλοία στη στεριά, σε Θουκ.

ξηρότης, -ητος, ἡ (ξηρός), ξηρότητα, ξηρασία, ξεραίλα, σε Πλάτ., Ξεν.· *ἡ ξηρότης τῶν νεῶν*, ξηρότητα, δηλ. ακμαιοότητα, καλή κατάσταση των ξύλινων μερών των πλοίων, σε Θουκ.

ξηρο-φάγέω (φάγειν), μέλ. -*ήσω*, τρώω ξηρά τροφή, σε Ανθ. κ.λπ.

ξίφ-ήρης, -ες (*ἄρω), αυτός που κρατάει ξίφος στο χέρι του, οπλισμένος με ξίφος, ξιφομάχος, σε Ευρ.

ξίφη-φόρος, -ον (φέρω), οπλισμένος με ξίφος, αυτός που κρατάει ξίφος, ξιφομάχος, σε Αισχύλ., Ευρ.

ξίφιδιον, τό, υποκορ. του *ξίφος*, στιλέτο, εγχειρίδιο, σε Θουκ. κ.λπ.

ξίφιστήρ, -ῆρος, ὁ (ξίφος), ζώνη, ζωστήρας (*τελαμών*), όπου προσδένεται το ξίφος, σε Πλούτ.

ξίφο-δήλητος, -ον (δηλέομαι), αυτός που σκοτώνεται από ξίφος· *ξίφοδήλητος θάνατος*, θάνατος που συντελείται από ξίφος, σε Αισχύλ.

ξίφο-κτόνος, -ον (κτείνω), αυτός που φονεύει με σπαθί, ξίφος, σε Σοφ.

ξίφος[ι], Αιολ. **σκίφος, -εος, τό**, ξίφος, σπαθί, σε Όμηρ.· αντίθ. προς το *μάχαιρα*, βλ. [μάχαιρα](#).

ξίφουλκία, ἡ, τράβηγμα, σύρσιμο ξίφους, ξεσπάθωμα, σε Πλούτ.

ξίφ-ουλκός, -όν (ἔλκω), αυτός που τραβάει, που σύρει το ξίφος από τη θήκη, σε Αισχύλ.

ξίφ-ουργός, (*ἔργω), κατασκευαστής ξιφών, σε Αριστοφ.

ξόαννον, τό (ξέω), είδωλο από σκαλισμένο ξύλο, σε Ξεν.· γενικά, είδωλο, άγαλμα, σε Ευρ.

ξοαν-ουργία, ἡ (*ἔργω), κατασκευή ειδώλων, αγαλμάτων από γλύπτη, σε Λουκ.

ξοίς, -ίδος, ἡ (ξέω), σμίλη γλύπτη, λιθοξόου, σε Ανθ.

ξουθό-πτερος, -ον (πτερόν), αυτός που έχει «ξουθά», δηλαδή ξανθίμαυρου, κιτρινόμαυρου χρώματος φτερά, σε Ευρ.

ξουθός, -ή, -όν, I. λέγεται για χρώμα, που βρίσκεται ανάμεσα στο *ξανθός* και στο *πυρρός*, πυρρόξανθος, κιτρινωπός, ξανθόμαυρος, κιτρινόμαυρος, κιτρινοκαφετής, πορτοκαλοκάστανος, επιθ. προσδιορισμός για τη μέλισσα, σε Ευρ.· λέγεται επίσης για το αηδόνι, ιδίως για το λαιμό του, σε Αισχύλ., Ευρ. κ.λπ. **II.** μεταγεν., λέγεται για ήχο, οξύς, διαπεραστικός, σε Βάβρ., Ανθ.

ξυγγ-, για όλες τις λέξεις που αρχίζουν έτσι βλ. [συγγ-](#).

ξύληλη, Δωρ. ξυάλη, ἡ (ξύω)· I. εργαλείο για ξύσιμο ξύλου, πλάνη, σμίλη, ροκάνα, σε Ξεν. **II.** μαχαίρι σε σχήμα δρεπανιού, (λέξη λακωνικής προέλευσης), στον ίδ.

ξύληγέω (ἄγω), μέλ. -*ήσω*, μεταφέρω, κουβαλώ ξύλα, σε Δημ.

ξύλ-ηγός, -όν (ἄγω), αυτός που μεταφέρει, κουβαλά ξύλα.

ξύλήφιον, τό, υποκορ. του *ξύλον*, κομματί ξύλου, ξυλάκι, ξυλαράκι, ραβδάκι, σε Πολύβ.

ξύλιζομαι (ξύλον), Μέσ., μαζεύω ξύλα, Λατ. lignari, σε Ξεν.

ξύλινος[ι], -η, -ον (ξύλον)· 1. αυτός που είναι φτιαγμένος από ξύλο, ξύλινος, σε Ηρόδ., Αττ. **2.** μεταφ., κούτσουρο, χοντροκέφαλος, *νοῦς*, σε Ανθ.

ξύλλ-, για όλες τις λέξεις που αρχίζουν έτσι βλ. [συλλ-](#).

ξύλοκοπέω, χτυπώ με ξύλο, με ραβδί, ραβδίζω, ξυλοκοπώ, δέρνω, σε Πολύβ.

ξύλοκοπία, ή, ραβδισμός, ξυλοδαρμός, ξυλοκόπημα, Λατ. fustuarium, σε Πολύβ.

ξύλοκόπος, -ον (**κόπτω**), αυτός που πελεκάει ή κόβει ξύλα, δρυκολάπτης, ξυλοφάγος, σε Ξεν.

ξύλον[ϋ], τό (πιθ. από το *ξύω*)· **I.** ξύλο κομμένο και έτοιμο για χρήση, καυσόξύλο, κούτσουρο, ξυλεία για οικοδομή κ.λπ., σε Όμηρ.· *ξύλα νήϊα*, ξυλεία για ναυπήγηση πλοίου, σε Ησίοδ.· *ξύλα ναυπηγήσιμα*, σε Θουκ.· **II.** 1. στον ενικ., κομμάτι ξύλου, στύλος, σε Όμηρ.· κοντάρι, σε Αριστοφ.· ραβδί, ρόπαλο, στυλιάρι, σε Ηρόδ., Αριστοφ.· **2.** περιλαίμιο από ξύλο, που έμπαινε στο λαιμό του φυλακισμένου, σε Αριστοφ.· επίσης, ξύλινα δεσμά που εφαρμόζονταν στα πόδια του, σε Ηρόδ., Αριστοφ.· πρβλ. [πεντεσύριγγος](#). **3.** σανίδα ή δοκάρι στο οποίο δένονταν οι εγκληματίες, σταυρός μαρτυρίου, σε Κ.Δ. **4.** τραπέζι αργυραμοιβού, σε Δημ. **5.** *πρῶτον ξύλον*, η πρώτη σειρά ξύλινων καθισμάτων (για τους επιφανείς, τους *πρυτάνεις*) στο αθηναϊκό θέατρο, σε Αριστοφ. **III.** λέγεται για ξύλο που δεν έχει κοπεί, δέντρο, σε Ξεν. **ξύλο-πᾶγής**, -ές (**πήγνυμι**), κατασκευασμένος από ξύλο, ξύλινος, σε Στράβ. **ξύλ-ουργέω** (**ἔργω*), κατεργάζομαι ξύλα, είμαι ξυλουργός, μαραγκός, σε Ηρόδ.

ξύλουργία, ή, κατεργασία ξύλου, ξυλουργική τέχνη, εργασία μαραγκού, σε Αισχύλ.

ξύλο-φάγος[ἄ], -ον (**φαγεῖν**), αυτός που τρώει το ξύλο· λέγεται για τον σκώληκα που αναπτύσσεται στα δέντρα, σε Στράβ.

ξύλοφορέω, κρατώ μπαστούνι, ραβδί, όπως έκαναν οι Κυνικοί, σε Λουκ.

ξύλο-φόρος, -ον (**φέρω**), αυτός που μεταφέρει ξύλα.

ξύλοχίζομαι, Δωρ. -**ίσομαι**, = *ξύλιζομαι*, σε Θεόκρ.

ξύλ-οχος[ϋ], ή (πιθ. από *ξύλον ἔχω*), πυκνό δάσος, λόχμη, δρυμός, σε Ομήρ. Ιλ.

ξύλῳ, μέλ. -*ώσω*, κατασκευάζω, κτίζω από ξύλο, μεταβάλλω σε ξύλο.

ξύλωσις, ή, ξύλινο μέρος σπιτιού, ο ξύλινος σκελετός του, σε Θουκ.

ξύμμ-, για όλες τις λέξεις που αρχίζουν έτσι βλ. [συμμ-](#).

ξύν, τραχύτερη προφορά του *σύν*, βλ. [σύν](#)· για τα σύνθ. από *ξυν-*, βλ. αντίστοιχα λήμματα από [συν-](#).

ξύνάν, **ξύνάων**, βλ. [ξυνήων](#).

ξύν-εἰκοσι, Επικ. αντί *συν-εἰκοσι*, είκοσι μαζί, σε Ομήρ. Οδ.

ξύνεών, βλ. [ξυνήων](#).

ξύνήϊος, -η, -ον, Επικ. και Ιων. αντί *ξύνειος*, που δεν απαντά· *ξυνήϊα*, κοινή περιουσία, κοινό απόθεμα, σε Ομήρ. Ιλ.

ξύνήων, -ονος, ό, Δωρ. *ξυνάων[ἄ]*, **ξύνάν** (**ξυνός**)· συνιδιοκτήτης, μέτοχος, συμμέτοχος, συνέταιρος σε κάτι· με γεν., σε Ησίοδ.· *ξυνάονες ἐλκέων*, δηλ. ταλαιπωρημένοι, αυτοί που πάσχουν από έλκη, πληγές, σε Πίνδ.· *απόλ.*, *ξύνάν*, φίλος, στον ίδ.

ξύνήκα, αόρ. α' του *συν-ίημι*.

ξύνϊε, προστ. του *ξυν-ίω*, = *συν-ίημι*.

ξύνιει, προστ. του *συν-ίημι*.

ξύνιον, Επικ. γ' πληθ. παρατ. του *συν-ίημι*.

ξύνο-δοτήρ, -ῆρος, ό, αυτός που προσφέρει, χαρίζει σε όλους χωρίς διάκριση, μεγαλόδωρος, σε Ανθ.

ξύνός-ή, -όν (**ξύν**), αρχ. τύπος του *κοινός*, κοινός (ό,τι και στη Ν.Ε.), δημόσιος, γενικός, αυτός που αφορά ή ανήκει σε όλους από κοινού, σε Ομήρ. Ιλ.· *γαῖα ξυνή πάντων*, γη, κοινή περιουσία όλων, στο ίδ.· *ξυνός Ένυάλιος*,

δηλ. ο πόλεμος είναι κοινός, όμως είναι αβέβαιη η έκβασή του, στο ίδ.· *ζυνὸν πᾶσι ἀγαθόν*, σε Ηρόδ.· *ζυνὰ λέγειν*, μιλά για το κοινό καλό, σε Αισχύλ **ζυνό-φρων, -ονος, ὁ, ἡ (φρήν)**, αυτός που έχει φιλική διάθεση, συναινετική διάθεση, σε Ανθ.

ζυνο-χαῖρης, -ές (χαίρω), αυτός που χαίρεται μαζί με όλους· *επίθ.* του Απόλλωνα, σε Ανθ.

ζυνωρίς, -ίδος, ἡ, βλ. [συνωρίς](#).

ζυρεῶντες, Ιων. αντί *-οῦντες*, *μτχ.* του επομ.

ζυρέω (ζυρόν), μέλ. *-ήσω*, *αόρ.* *ἀ' ἐζύρησα* — Παθ., παρακ. *ἐζύρημαι*· *ζυρίζω*, σε Ηρόδ.· *παροιμ.*, λέγεται για μεγάλο κίνδυνο ή οξύ πόνο· *ζυρεῖ ἐν χρωῖ*, *ζυρίζει* βαθιά μέχρι το δέρμα, αγγίζει πολύ βαθιά, σε Σοφ. — Μέσ. και Παθ., *ζυρίζομαι* ή *βάζω* κάποιον να με *ζυρίσει*, σε Ηρόδ.· *ζυρεῶνται πᾶντὸ σῶμα*, τους *ζύρισαν* ολόκληρο το σώμα, στον ίδ.

ζυρ-ήκης, -ες (ἄκη)· I. κοφτερός σαν *ζυράφι*, σε Ξεν. **II.** Παθ., βαθιά *ζυρισμένος*, μέχρι το δέρμα, σε Ευρ.· *κουρᾷ ζυρήκει*, με πολύ κοντό κούρεμα, μέχρι το δέρμα, στον ίδ.

ζυρόν, τό (ζύω), *ζυράφι*, σε Όμηρ. κ.λπ.· *παροιμ.*, *ἐπὶ ζυροῦ ἴσταται ἀκμῆς ὄλεθρος ἢ ἐβίωναι*, μεταφ., ο θάνατος ή η ζωή ισορροπούν στην κόψη του *ζυραφιού*, ή θα χαθούμε ή θα σωθούμε, σε Ομήρ. Ιλ.· *ἐπὶ ζυροῦ τῆς ἀκμῆς ἔχεται ἡμῖν τὰ πράγματα*, σε Ηρόδ.· *βεβῶς ἐπὶ ζυρῶ τύχης*, σε Σοφ.

ζυρρ-, για λέξεις που αρχίζουν έτσι βλ. [συρρ-](#).

ζυσμή, ἡ (ζύω), στον πληθ., *ζυσίματα*, *ξέσματα*, σε Ανθ.

ζυσσ-, για λέξεις που αρχίζουν έτσι βλ. [συσσ-](#).

ζυστήρ, -ῆρος, ὁ (ζύω), εργαλείο γλυπτικής, *ξύστρα*, *ξύηλη*, Λατ. *scalprum*, σε Ανθ.

ζυστίς, -ίδος, ἡ (ζύω), Αττ. **ξύστις, -ίδος**, *ξύστιδα*, γυναικείο πεποικιλμένο ένδυμα από λεπτό ύφασμα, μεγαλοπρεπές ένδυμα που φορούσαν οι επίσημες γυναίκες, σε Αριστοφ., Πλάτ. κ.λπ.

ζυστο-βόλος, -ον (βάλλω), αυτός που εξακοντίζει δόρυ, που ρίχνει ακόντιο, σε Ανθ.

ζυστόν, τό (ζύω)· 1. στιλβωμένη λαβή, κοντάρι, δόρατος, σε Ομήρ. Ιλ., Ηρόδ. **2.** γενικά, ακόντιο, δόρυ, λόγχη, σε Ομήρ. Ιλ., Ευρ.

ζυστός, -όν (ζύω), *ζυσμένος* με *μαχαίρι* ή *ξύηλη*, αυτός που έχει λειανθεί, *στιλβωμένος*, *λείος*, *σκαλισμένος*, *πελεκητός*, *στιλπνός*, σε Ηρόδ.

ζυστός, ὁ (ζύω), στοά με υπόστεγο στη νότια πλευρά του γυμνασίου, όπου οι αθλητές γυμνάζονταν το χειμώνα· *χρησίμευε* και για περίπατο, σε Ξεν. κ.λπ.· ονομάστηκε έτσι από το *λείο* και *στιλπνό* δάπεδό της.

ζυστο-φόρος, -ον (φέρω), αυτός που κρατάει δόρυ, ακόντιο, σε Ξεν.

ξύω, Επικ. παρατ. *ζῦον*, *αόρ.* *ἀ' ἐξῦσα* — Παθ., *αόρ.* *ἀ' ἐξυσάμην*, σε Ξεν.· παρακ. *ἐξυσμαι* (συγγενές προς το *ξέω*)· **I.** *ξύνω*, *πλανίζω*, *ροκανίζω*, *λειαινώ* ή *στιλβώνω*, σε Ομήρ. Οδ.· μεταφ., *ζῦσαι ἀπὸ γῆρας*, *αποξέω*, *απαλλάσσομαι* από τη γεροντική ηλικία, *αποβάλλω* τα ολέθρια γηρατειά, σε Ομηρ. Ύμν. — Μέσ., *παλτὸν ζύσασθαι*, *κατασκευάζω* για τον εαυτό μου δόρυ, ακόντιο, σε Ξεν. **II.** *λειαινώ*, *επεξεργάζομαι* με αβρότητα, σε Ομήρ. Ιλ.